

К.М. Д'яконов, ЗАТ "ОТП Банк", м. Суми

ВПЛИВ СВІТОВОЇ ФІНАНСОВОЇ КРИЗИ НА РІВЕНЬ КРЕДИТНИХ РИЗИКІВ В УКРАЇНІ

Актуалізація проблеми управління кредитними ризиками для банків України в сучасних умовах пов'язана насамперед із ослабленням банківської системи країни через посилення негативного впливу світової фінансової кризи. Вона чітко продемонструвала низьку дієвість усталених механізмів виявлення та оцінювання кредитних ризиків, зумовила необхідність вироблення нових підходів щодо формування та реалізації банківськими установами кредитної політики.

У зв'язку із розвитком глобальної фінансової кризи у 2008 році за загальним обсягом кредитування відбулося певне уповільнення їх динаміки. З урахуванням того, що головна хвиля кризи дійшла до фінансової системи України лише в кінці року і в передкризовий період банківська система працювала за інерцією (попит на позикові кошти залишався досить високим, відповідними були й темпи його задоволення), в цілому за підсумками 2008 року інтенсивність зростання обсягів наданих кредитів знизилася лише на 2,1 %.

Істотне зменшення обсягів банківського кредитування в Україні відбулося на початку 2009 року, коли після постійного зростання із темпами щомісячного зростання в середньому на рівні 104,7 % було зафіксоване зниження обсягів кредитування. Головними чинниками такого сповільнення темпів кредитування стали:

- 1) встановлення НБУ тимчасового обмеження на активні операції банківських установ (з 13.10.2008) із посиленням вимог щодо кредитування контрагентів, які не мають надходжень в іноземній валюті;
- 2) необхідність акумулювання коштів для проведення розрахунків за зовнішніми запозиченнями;
- 3) підвищення кредитних ризиків унаслідок погіршення кон'юнктури за галузями, що тривалий час були найбільш прибутковими і кредитоспроможними.

Динаміка кредитної активності банківської системи України не збалансована з основними макроекономічними показниками функціонування економіки країни. Висока залежність української економіки від банківського кредитування зумовила те, що погіршення умов кредитування вплинуло на споживання та інвестиції значно сильніше, ніж під час попередніх фінансових криз, які пережила Україна.

Крім того, до цього часу світова фінансова криза перекрила основне джерело попереднього зростання кредитної активності – доступ українських банків до міжнародних кредитних ринків. Обмеження доступу українських банків до міжнародних кредитних ринків призвело до зростання ризиків у банківській системі України, насамперед підвищення ризику ліквідності та кредитного ризику, оскільки стало складно рефінансувати зовнішній борг, що

підлягав сплаті. Свідченням цього є стрімке зростання обсягів кредитів з високим рівнем кредитного ризику (сумнівні, безнадійні та субстандартні).

Найбільш істотне зменшення кредитної активності в банківській системі України спостерігається в сфері кредитування фізичних осіб, що безпосередньо пов'язано з проблемою врегулювання кредитного ризику банківських установ, оскільки споживче кредитування традиційно є більш ризиковим з огляду на нижчий рівень його забезпечення реальними активами, а також одночасним зниженням у даний період обсягів депозитних вкладень фізичних осіб у банки, які є основним джерелом формування кредитних ресурсів.

Проблеми з фінансуванням у банківському секторі та непослідовна монетарна політика призвели до скорочення банківського кредитування реального сектора. Банки України були не в змозі запозичувати на зовнішніх ринках в попередніх обсягах. Зростання негативно класифікованих кредитів і значний відтік депозитів обумовили хронічний дефіцит ліквідності та перехід до більш консервативних підходів у сфері банківського кредитування. У той же час значні валютні інтервенції, які зменшили надходження гривні, та посилення резервних вимог ще більше скоротили обсяг коштів, доступних для кредитування приватного сектора. Виявлена динаміка значно підвищила вразливість банків до зміни умов макроекономічного середовища, зокрема внаслідок подальшої девальвації гривні, зниження рівня кредитоспроможності позичальників і втрати об'єктами застави частини вартості, що спостерігалось наприкінці року.

Наслідком зазначених негативних змін є стрімке зростання обсягу прострочених кредитів у загальній структурі вимог банківських установ за наданими позиками. Зауважимо, що, згідно із даними НБУ, темпи зміни прострочених кредитів за вимогами банківських установ в іноземній валюті були значно вищими порівняно із заборгованістю у гривнях. Проте більший приріст простроченої заборгованості спостерігається за кредитами, наданими фізичним особам. Це пояснюється насамперед посиленням девальваційних процесів при значному питомому рівні кредитів, наданих в іноземній валюті фізичним особам, котрі не мають валютних надходжень і боргове навантаження яких унаслідок знецінення гривні збільшується.

Ретроспективний аналіз сучасного стану кредитної активності банків України дозволяє виділити такі негативні наслідки фінансової кризи для банківської системи, що зумовлюють необхідність посилення уваги до управління кредитними ризиками:

- погіршення якості кредитних портфелів банківських установ через зростання частки прострочених і сумнівних кредитів, втрату об'єктами застави частини вартості, збільшення частки пролонгованих кредитів, значний обсяг яких припадає на великі підприємства металургійної, хімічної, машинобудівної та будівельної галузей, унаслідок негативної кон'юнктури на їх продукцію тощо;
- зниження прибутковості діяльності банків, у тому числі через необхідність нарощення обсягів резервів для відшкодування можливих

втрат за кредитними операціями банків і списання безнадійної заборгованості банківськими установами, що посилює ризик збиткової діяльності для кредиторів, які проводили ризикову кредитну політику;

- подальше обмеження ресурсної бази, а отже, й уповільнення темпів кредитування через високий відсоток проблемних кредитів, досить обережне ставлення зовнішніх кредиторів до ненадійних вітчизняних позичальників.